

Biskop Atle Sommerfeldt:

PREKEN ÅS KIRKE

Ås kirke 150-årsjubileum

25.mars 2017 / Maria budskapsdag

Jes 7,10-14 // Gal 4,4-7 // Luk 1,26-38

Det tilhører en del av menneskets særpreg at vi alltid har kjempet med å tilpasse oss og beherske de begrensinger naturlovene setter for livene våre. På den ene siden er vi endel av naturen og er underlagt naturens lover. Vi fødes og dør, 96% av kroppene våre består av fire av naturens grunnstoffer, 70% av oss er vann som bekjent består av hydrogen og oksygen. På den andre siden forsøker vi hele tiden å temme naturen ved å begrense dens skadevirkninger gjennom f.eks. medisinsk behandling når naturens krefter herjer i våre kropp, men ikke minst ved å utvikle naturens ressurser for å forbedre våre levekår. Dette er velkjent her på Ås der landets fremst forskermiljø om kultivering av naturen finnes.

Mennesket er et stykke natur, men samtidig har menneskene alltid hatt i seg et ønske om å overskride naturens begrensinger og etablere en relasjon til livets giver bakenfor og utenfor naturens lovmessighet. I vår jødisk-kristne tradisjon sier vi at dette uttrykker menneskets lengsel etter å gjenopprette vår ødelagte relasjon til Gud og erkjennelse av at virkeligheten er mer og større enn vi kan se og observere. Vi kaller det menneskets religiøsitet.

Historien har sett mange herskere som har hevdet at de har en spesiell relasjon til Gud som gjenoppretter det tapte forholdet og overvinner naturlovenes tvang. Undersåttene er blitt bedt om å innordne og underkaste seg herskeren og slik få del i hans relasjon til Gud. Mektige byggverk er blitt reist. De understreker herskerens storhet og befolkningens litenhet. Ikke minst Salomos tempel er et slikt byggverk, bygget ved hjelp av slavearbeidere og tunge skatter pålagt bøndene.

I dag feirer vi at det skjedde som ingen hadde kunnet forestille seg. Et sendebud fra Gud kommer til Maria, en ung kvinne, et barn, med ukjent ættetavle, utenfor dynastiens og patriarkenes herskerlinje, i Nasaret, langt fra den religiøse kultens utøvelse ved tempelet i Jerusalem. Kan det komme noe godt derfra, spurte folk senere - Nasaret, en liten og ubetydelig landsby i det ubetydelige Galilea, med en ubetydelig kvinne i en ubetydelig slekt.

Svaret fra engelen er at det nettopp herfra det kan komme noe godt, ikke bare noe godt blant mange gode ting - men Guds budskap om nåde og fred til hele menneskeslekten, synliggjort i

ett menneske som Maria skulle føde. Marias barn skulle unnfanges utenfor naturens lovmessighet, men fødes inn i og underlagt naturens lover.

Ved å sprengte loven vi mennesker lever under, blir Gud selv en del av denne lovens betingelser. Men det er mer: Gud selv vil frigjøre og frelse oss fra denne lovens begrensinger. I barnet blir Guds relasjon til menneskene og mennesket like intim som relasjonen er mellom en kvinne og hennes foster.

Den britiske overrabbineren Jonathan Sacks sier at mens naturens orden og vitenskapen består i å dele opp virkeligheten for å finne ut hvordan den virker, setter religionen delene sammen for å finne ut hva de betyr og hvilken mening de har. Slik understreker han at religion ikke handler om å forklare verden, men å leve i relasjon til livets skaper og fullbyrder. Tro er derfor ikke å slutte seg til en samling av forstandige forklaringer og meninger om virkeligheten, men å lytte til hva Gud vil si til oss. Tro er å høre og lytte for, som Elia, å oppfatte Guds tiltale i lyden av skjør stillhet – «the sound of silence» som Paul Simon, dypt forankret i den hebraiske livsfølelsen, uttrykker det. Vi kjenner et glimt av dette når vi varsomt legger øret til morens mage for å lytte etter lyd og bevegelse hos fosteret som vi kan ane der inne i morens kropp.

Maria lytter, men hun spør også hvordan i all verdens land og riker det kan gå til at hun skal bli med barn når hun ikke har vært sammen med en mann. Hun møter budskapet om mysteriet med naturen og fornuftens meget rimelige spørsmål, ikke fullt så ydmykt som vi kirken gjerne vil tegne henne. Slik Lukas tegner henne fremstår hun langt mer som en sterk og modig ung kvinne og som dermed løfter opp alle dem verden og folk flest ser på som ubetydelige og uviktig.

Jeg har møtt mange slike Maria-er. I disse ukene med nyhetene om den store sultkatastrofen i Somalia og Sør-Sudan kommer bildene tilbake fra et besøk jeg hadde i Sør-Sudan i en av de forrige sultkatastrofene, også den forårsaket mest av mennesker og forsterket av dårlig vær. 3000 kvinner var utsendt fra de sultne familiene for å hente månedstrasjonen på 30 kg maismel, og det var kvinner fordi man stolte på at de ville fordele til alles beste. Bildet av de mange kvinnene som skulle gå mange timer tilbake med 30 kg mat båret på hodet, av nødvendighet oppreiste og rake i ryggen, står for alt for meg som bildet av Maria, den oppreiste kvinne som tjener andre og som ingen egentlig regner med.

Engelen aksepterte Marias kritiske spørsmål. Gabriel formaner ikke Maria til å tro på tvers av fornuften, men gir Maria et tegn som skal overbevise henne om at det umulige er mulig. Engelen forsto at Maria trengte et tegn for å ha tillit til budskapet.

Tegnet er at hennes gamle slektning Elisabeth skal føde et barn.

Maria blir alle troendes forbilde i denne dialogen med Guds sendebud og lever troens tre elementer:

Hun bruker øret og hører, hun bruker hodet og reflekterer og spør, og hun overgir seg til det uforståelige mysteriet ved å holde seg til tegnet Gud gir henne.

Kirkefedrene kan si at Marias kropp unnfanger fosteret gjennom øret ved å lytte til Guds stemme og ha tillitt til at livets Ord ville ta bolig i henne. Når Johannes i sitt evangelium skal gi ord i sitt evangelium til hva som skjedde i Maria, knytter han sammen samtidens to store tolkningstradisjoner:

Fra den hebraiske tradisjonen henter han erfaringen av at Gud lever sin relasjon med menneskene ved å være tilgjengelig i et telt. Guds slo opp sitt telt hos menneskene, skriver Johannes eller som vi hører i vår oversettelse – «tok bolig iblant oss». Fra Athen og gresk filosofi henter Johannes inn begrepet Logos – tilværelsens og skapelsens grunnleggende fornuft og visdom, som vi oversetter med Ordet med stor O. Johannes sier at denne skapelsens fornuft er blitt kjøtt og blod, Ordet – Logos - er blitt menneske.

At Jesus fra Nasaret, Marias barn, skulle være Gud blant menneskene - slik teltet til folket i det gamle Israel var det - og at han skulle være grekernes verdensfornuft, var for grekerne i Marias samtid en dumskap og for jødene en gudsbespottelse. Men, sier Paulus, for den som lytter slik Maria lyttet, undrer seg over mysteriet og tillater seg som Maria å ha tillit til den Gud som viser seg frem i Jesus, åpner det seg en ny virkelighet, full av nåde og sannhet, som sprenger naturlovens jerngrep

Engelen ga Maria et tegn troen hennes kunne holde fast i. Det er en av Martin Luthers store fortjenester at han så tydelig peker på at Gud har gjort alt ferdig for oss og har gitt oss dåpen som tegn på dette. På samme måte som Gud tok bolig i Maria og ble intimt knyttet til menneskeslekten, tar den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus bolig i våre hjerter og sinn i dåpen. I dåpen blir vi alle som Maria. Like lite som Maria kvalifiserte seg til at Livets Ord skulle ta bolig i henne, er vi kvalifisert til å være bolig for Gud. Og like lite som Maria kan vi forklare med naturens fornuft hvordan dette er mulig. Men som Maria kan vi overgi oss til det store mysteriet, glede oss over at Gud er med oss og frelser oss holde fast i tegnet Gud har gitt oss som troens støtte.

For 150 år siden prekte biskop Arup ved vigslingen av denne kirken her i Ås. Han prekte over en av tekstene som leses ved vigslingen av kirkebygg, nemlig Guds svar på Salomos bønn ved innvielsen av tempelet i Jerusalem, nedskrevet i 1. Kong 9.3:

«Jeg har helliget dette huset som du har bygd, og jeg vil la navnet mitt bo der for alltid. Mine øyne og mitt hjerte skal alle dager være vendt mot det».

Marias budskapsdag handler om at Gud har vendt sitt øye og hjerte til oss, synlig i barnet Maria bærer frem og føder. Dette barnet, Jesus fra Nasaret, blir som engelen lovet Kristus, Messias, frelseren, frigjøreren og livgiveren for alle slags folk og alle folkeslag. Han tar bolig i oss i dåpens drama og kommer til oss med sitt korsfestede og oppstandne legeme og blod i nattverdsmåltidet.

For 150 år siden ble denne bygningen reist som et sted der mennesker her i Ås kan komme med hele livet og møte Guds nåde og sannhet.

Mange byggverk er reist der maktens menn blir større og menneskene mindre. I dette bygget vi er i nå blir Gud mindre og nær oss i vannet, brødet og vinen. Men menneskene blir større når vi får del i fellesskapet med den korsfestede og oppstandene, Marias barn, vår frelser.